

Typografická etiketa

David Martinek
martinek@fit.vutbr.cz

1 Hladká sazba

Hladká sazba používá jeden druh, řez a stupeň písma a je sázena na stanovenou šířku odstavce. Je složena z odstavců, obvykle začínajících zářezkou, nejde-li o první odstavec za nadpisem. Mohou ale být sázeny i bez zářezky – rozhodující je celková grafická úprava, která musí být konzistentní. Odstavec končí východovou řádkou. Každá věta začíná velkým písmenem a nesmí začínat číslicí.

Zvýraznění barvou, podtržením, či změnou písma se v textu nepoužívá. Hladká sazba je určena především pro delší texty, jako je beletrie. Porušení konzistence sazby působí v textu rušivě a unavuje čtenářův zrak.

2 Smíšená sazba

Smíšená sazba má volnější pravidla. Klasická hladká sazba se doplňuje o další řezy písma pro zvýraznění důležitých pojmů. Existuje „pravidlo“:

Čtenáře *ohromíme* naší profesionalitou, když použijeme co největší počet druhů, řezů, barev, velikostí, písma a jiných efektů.

TOTO PRAVIDLO JE LŽIVÉ! Příliš časté zvýrazňování textových elementů a změny velikosti písma jsou známkou amatérismu autora a působí velmi rušivě, podobně jako animovaný psík na webové stránce. Dobře navržený dokument nemá obsahovat více než 4 řezy či druhy písma. Dobře navržený dokument je decentní, ne chaotický.

Důležitým znakem správně vysázeného dokumentu je opět konzistence – například *skloněný řez* písma vyhradíme pouze pro doposud neznámé pojmy, **tučný řez** pouze pro klíčová slova, a nebudeme to míchat. Skloněný řez nepůsobí tak rušivě a používá se častěji. V L^AT_EXu jej sázíme raději příkazem `\emph{text}` než `\textit{text}`.

Smíšená sazba se nejčastěji používá pro sazbu vědeckých článků a technických zpráv. U delších dokumentů vědeckého či technického charakteru je zvykem vysvětlit význam různých typů zvýraznění v úvodní kapitole.

3 Další rady:

- Nadpis nesmí končit dvojtečkou a nesmí obsahovat odkazy na obrázky, citace, poznámky pod čarou, ...
- Nadpisy, číslování a odkazy na číslované elementy, výpustky, pomlčky a jiné elementy musí být sázeny příkazy k tomu určenými. Maximálně využíváme možností L^AT_EXu a zvolené třídy dokumentu.

- Výčet, tabulka, obrázek, ani vzoreček nesmí začínat hned pod nadpisem a nesmí tvořit celou kapitolu.
- Poznámky pod čarou¹ používejte střídmě. (Šetřete i s textem v závorkách.)
- Nepoužívejte velké množství malých obrázků. Zvažte, zda je nelze seskupit. Lze si pomoci tabulkou.
- Bezchybným pravopisem a sazbou dáváme najevo úctu ke čtenáři. Odbytý text s chybami bude čtenář právem považovat za nedůvěryhodný.

4 České odlišnosti

Česká sazba se oproti okolnímu světu v některých aspektech mírně liší. Jednou z odlišností je sazba uvozovek. Uvozovky se v češtině používají převážně pro zobrazení přímé řeči, zvýraznění přezdivek a ironie. V češtině se používají uvozovky typu „9966“ místo anglických „uvozovek“ nebo dvojitéch „uvozovek“. Lze je sázet připravenými příkazy nebo při použití kódování UTF-8 i přímo. Obě možnosti mají své výhody i úskalí.

Ve smíšené sazbě se řez uvozovek řídí řezem prvního uvozovaného slova. Pokud je uvozována celá věta, sází se koncová tečka před uvozovku, pokud se uvozuje slovo nebo část věty, sází se interpunkce za uvozovku.

Další odlišností je pravidlo pro sazbu konců řádků. V české sazbě by řádek neměl končit osamocenou jednopísmennou předložkou nebo spojkou. Spojkou „a“ končit může pouze při sazbě do šířky 25 liter. Abychom L^AT_EXu zabránili v sázení osamocených předložek, spojujeme je s následujícím slovem nezlomitelnou mezerou. Tu sázíme pomocí znaku ~ (vlnka, tilda). Pro systematické doplnění vlnek slouží volně šiřitelný program *vlna* od pana Olšáka².

Principiálně lepší řešení nabízí balík *encxvlna*, od pánů Olšáka a Wagnera³. Pro jeho použití je ovšem potřeba speciální konfigurace L^AT_EXu.

5 Závěr

Jistě jste postřehli, že tento dokument schválně obsahuje několik typografických prohřešků. Sekce 2 a 3 obsahují typografické chyby. V kontextu celého textu je jistě snadno najdete. Je dobré znát možnosti L^AT_EXu, ale je také nutné vědět, kdy je nepoužít.

¹Příliš mnoho poznámek čtenáře rozptyluje, ale při rozumném dávkování mohou text okořenit a učinit srozumitelnějším.

²Viz <ftp://math.feld.cvut.cz/pub/olsak/vlna/>.

³Viz <http://tug.ctan.org/pkg/encxvlna>.